

LIT ER ARNO
J E ZIK OSLOVN A

REVIJA

ČLANI UREDNIŠTVA

Revija

Glavna in odgovorna
urednica:

Nina Ditmajer (poezija)

Glavna urednica:

Tonja Jelen (poezija,
dramatika)

Področna urednika:

Denis Škofič (proza,
kritika)

David Kunstek Kneževič

(jezikoslovje, spletna
stran)

OSTALI SODELAVCI

Brigita Bec

Nina Kuzma

Klavdija Hozjan

Mateja Čuk

Sara Atanasković

Tomaž Podbevšek

Številka:1

Letnik:I

Leto objave: 2010

POEZIJA

Lučka Zorko

Jan Šmarčan

Gregor Lozar

Tonja Jelen

Nina Ditmajer

PROZA

Denis Škofič **Kameleon in barikada**

Tomaž Podbevšek

OCENE, KRITIKE

Nina Ditmajer **Socializem in mladinska literatura**

Sara Atanasković **Potovanje v Rim**

O JEZIKU

David Kunstek Kneževič

Lektoriranje—intelektualno smetarsko delo

Klavdija Hozjan **Mednarodni dan materinščine**

Mateja Čuk **Prihodnost slovenščine na Koroškem**

Rok Reberšek **Same bullshit**

Nina Kuzma

XLII mednarodni seminar makedonskega jezika

DOGODKI

Brigita Bec **Literarni večer v Pragi**

Nina Ditmajer

SPOZNAVNI VEČER SLOVENISTOV 2009

Klavdija Hozijan **Makednonski večer**

Avtorica: *Lučka Zorko*

PONIJI

Življenje beži

kot z uzde iztrgan konj

sredi savane

življenje beži.

Pesniki s sklonjenimi glavami

pasejo svoje pikaste misli

sredi savane,

pripete na grm in mimo

bežijo konjske glave tujih

življenj in oni se

v agoniji poigravajo z njimi,

dokler jih kopita ne stisnejo

v papir in tam kakor majceni poniji

skačejo njihove pesmi

po smrti.

Avtor: *Jan Šmarčan*

Sedim v sobi in

nejasno se mi dozdeva,

da izgubljam tla pod nogami:

izgubil sem službo,

s katero sem vzdrževal najine razvade -

nisva zahtevna

- heroin in sladoled -

zdaj je denarnica prazna,

ti boš našla drugega mecena.

Ne, ne, ne, boš dejala,

zdaj naju bom vzdrževala jaz

- pomisliš na hiter zaslužek -

ja dejstvo je, da imaš prednost pred mano

- si ženska -

lažje boš prodala svoj potencial

in potem greva novemu krogu naproti -

sladoled, sladoled, sladoled.

Vedno večji pritisk v glavi,
vedno pogosteje dela cik - cik,
ne vem, no, pravzaprav vem,
umiram,
pospešujem dih, utrip je nemiren,
pogrešam ga,
ki mi kakor živali nastavlja drobtine,
drobtine so drage,
drago je zlato,
je rekel, da je gnoj?,
ne, ne, tisto je drugo.
Spet trzlaj,
jutri pričakujem nekaj gripi podobnega,
ne, ne, nisem bolan,
bolan je svet,
jaz sem le simptom.
Verjetno bom tudi poleti nosil dolge rokave.

Gledam ga,
ki me je učil jahati.
Danes sam in
izmučen leži na postelji.
Strt je,
kakor mačka v škatli
ob njem.
Znanec meni,
da je zdravilo dobro,
ko ves zaspan razlaga,
kako se zoži žila.
Meni je jasno,
da je le še vprašanje časa,
ko bom optal nahrbtnik
in šel po poljub k starcu.
Ona pa kdo ve kod
žanje mak.
Podobe blaznosti?
Ne, le strte lupine.

Avtor: *Gregor Lozar*

Postrgaj dol
oklepe zadnjih let,
srebrno skorjo
in bleščanje zvezd;
da silna energija nafte
- le kam si mislil, da gredo
vse te polomljene ljubezni -
izbruhne in
požene svet.

Vstopiš gola
in kadiš.
Odločnost
ti je izklesala lice,
kajenje pa
v svetlobi vadi
ornament.

Gol stojim
pred svojo drago
rane kažem
in nagnitja
skrivam tiča
roke manem
slep v belini
tvojega pogleda.

Avtorica: *Tonja Jelen*

Propad ali izgubijo tudi VELIKI

Pošastno ustavi na stavi.

Hazarder izgublja na slavi.

Še včeraj je nosil kravato polizano

od avšaste krave,

danes je klošar.

Prostitutka mu vrača usluge.

Zastonj. Dobra partija.

Kup kupasti nepriznanih otrok

gre s kovčkom v roki mimo

Njega. Jebeš igrive igrice.

Dobičko-ponosn-neznosno-krepostno

vsak vzleti, odleti

in črep črepasto pade na tla.

Črepinje se izgubijo,

spomini ne.

Kje je kitara, na pol` prazen kovček?

Evri, dolarji?

Hud hudič hudiček vzame vse.

Avtorica: *Nina Ditmajer*

HALUCINACIJE

Videla sem te v mlaki krvi,
videla sem te na koncu sveta,
sveta, polnega senc.

Začetka sveta nisem videla,
le sprejela sem ga,
kakor sprejme otrok svojo roditeljico.

In tam si bil ti,
zrcalna slika moje zgodovine,
ah, kako sem se te oklenila,
ovijalke sem razpredla okoli
tvoje slike in črpala iz nje
hrano za mojo trpečo dušo.

Hrane je sedaj dovolj,
lahko neham črpati,
te uničevati,
sedaj sem svobodna.

In kadarkoli ti lahko rečem:
ljubim te!

KAMELEON IN BARIKADA

Kakor rumenjak je na mrzlem zimskem nebu počivalo sonce, okrog katerega so se beli oblaki razlili v beljak. Tako se mi je vsaj zdelo, verjetno zato, ker sem malo prej za »zajtrk« jedel jajce na oko. Prerezan kivi na semaforju za vozila je zamenjal paradižnik in deroča reka študentov me je posrkala vase ter ponesla proti delti. Vendar nisem prišel do nje, ker me je s svojim suhljatimi vejami zaustavila nad reko nagnjena vrba. Bil je Leon Otočnik, znanec včerajšnje zabave pri Robertu. V obraz so mu bili močno vklesani ornamenti včerajšnjega ponočevanja. Povabil me je na kavo. Oklevajoč sem povabilo sprejel in se pridružil njemu in njegovim kolegom.

Kavo je prvi spil Leon in nato zroč v šalico, ki jo je obračal, kot da bi vedeževal, razpredal včeraj stvano zgodbo. Najslabši vedeževalec na svetu, sem pomislil, napoveduje nam preteklost. Kot krojač tudi ni bil kaj boljši, čeprav si je včerajšnjo zgodbo prikrojil po svoje, je imela več črnih lukenj kot vesolje.

Naše prustovanje je prekinilo nad mizo nagibajoče se deklet s kakor dan jasnim obrazom, na katerega je padala noč črnih las, posutih s srebrnosijočimi zvezdami, od katerih se je ena odtrgala in strmoglavila na zemljo naše mize. »Mirela, kaj pa ti tukaj,« jo je ogovoril Leon, preden nas je ona sploh utegnila pozdraviti in medtem ko sem jaz zamaknjeno in znanstveno preučeval lusko prhljaja.

Mirela je bila moja sošolka in tista, ki me je včeraj predstavila Leonu, katerega pozna že od otroštva. Pri sosednji mizi je vzela stol in prisedla k nam ter se vključila v Leonovo pripovedovanje, kot da bi odprla vrata v njegov spomin in vstopila v sobo zgodbe.

Prepoznal sem se v začudeno kukajočih očeh izza debela prekrasne spomladansko cvetoče češnje (bolje rečeno med poljubljanjem brinete z bujno razcvetelimi češnjevimi ustnicami), ki sem jo ovijal kot srobot. Bilo je namreč tako; ko sem zobal slastno češnjico, me je ta narahlo ugriznila v jezik. Takrat sem na hitro odprl oči in opazil, kako se pri vratih stanovanja Mirela prereka s še meni takrat neznanim Leonom. Slišal sem, kako je na Leonov račun padlo nekaj živalskih prisodob (mislim, da Mirela preveč bere kitajski horoskop). Leon pa je nato dejal, če sem dobro slišal, da je navadna zlizana lesena barikada. Mislil sem si, katera iskra je zanetila ogenj, nisem pa vedel, kateri les je bil vir njegovega gorenja. Domneval sem, da je bila Leonova nprav.

Mirelino pripovedovanje je prekinil silen a ne vsiljiv glas mladega natakara, ki jo je spraševal, kaj bo pila. Ko je pobral še ostala naročila in pospravil eno prazno šalico kave, se je ritensko oddaljil od naše mize ter se nato za pol osi zasukal in naglo odkorakal k šanku.

Leona sem poznal komaj en dan (noč) in zdelo se mi je, da sva znanca že celo večnost. Tak občutek se me je pollaščal zato, ker on nikoli ni bil on, ampak vedno nekdo drug. Kot kameleon je prevzemal barvo okolja, ljudi in družbe, v kateri se je nahajal. Mislim, da mu je Mirela na včerajšnji zabavi rekla, da ima kameleonski jezik, s katerim se lahko vsem, ki mu koristijo, hkrati lažje prilizne. Ko sem ga tako gledal čez okroglo mizo,

obrobljeno z raznovrstnimi kozarci, ki so jih različne pijače obarvale po svoje, tako da je spominjala na viteški ščit z vdelanimi dragulji, sem na njem opazil nekaj mojih lastnosti. Zaprl sem oči, stresel z glavo in nato še enkrat pogledal, ni jih bilo več. Pomislil sem, da so se utrujeni možgani poigrali z mano, ali pa, da so zastali kot stara ura, ki jo je potem treba močno stresti, da se njena kolesca spet poženejo v tek. Cela družina je bila ob občasnem srebanju kave v silni debati, v kateri je bila najbolj vehementna Mirela, ki skoraj nikomur ni pustila priti do besede. Tako močno je krilila z rokami, da bi kmalu odletela, če je ne bi prekinil natak, ki je prinesel naslednjo rundo. Mirela je bila ena izmed zadnjih upornikov tega časa, ali kot sem jaz mislil, študentka iz hipijevskih sedemdesetih, ki je takrat padla v črno luknjo in pristala v tem času. To mojo tezo ni podpiral le njen razmršen in zanemarjen videz, ampak njena stališča in ideali, katerih se je držala kakor pijanec plota. Mirela namreč ni pila alkohola, ni kadila cigaret, ni nosila blagovnih znamk, bila je vegetarijanka in večna protestnica zoper vsakršni politični sistem. Mimo nas so se sprehodili neki vzvišeni študenti, ki bi jih ob hitrem pogledu lahko zamenjal za igralce kake kičaste ameriške mladostniške nadaljevanke. Za njimi pa je prihlačal študentski hamburger, ki se je hlastno mastil s hamburgerjem. »Glej ga kanibala,« je pristavila Mirela in se zahihitala medtem ko sem jaz gledal, kako se razteza in oži, skratka spreminja (prilagaja), Leonovo telo, kot da bi stal v hiši ogledal. »Serbus klapa,« je Leon pozdravil igralce, ki so mu odzdravili z gibom, ki je spominjal na mahanje in zavili z očmi, kar je verjetno šlo na naš račun. Leon je v zadregi tudi na rahlo zavil z očmi in nekaj zmajal z glavo ter se spet obrnil k nam, kot da se ni nič zgodilo ter nadaljeval prejšnjo debato. Ostali, z Mirelo na čelu, tega niso opazili, ker so se še vedno smejali njeni šali. Leon še ni začel prav govoriti, že mu je Mirela skočila v besedo in nadaljevala po svoje. Začela je, gledajoč naše napol polne kozarce džus vodke in štok kole, ki jih je spiralasto v nedogled stropa ovijal cigaretni dim: »Zakaj pijete alkohol in kadite cigarete, zakaj, kje je tu smisel?« Vsi smo okameneli, le Leon je bil videti kot akrolit, ki se je robotsko obrnil k Mireli in dejal: »Ker je pijan in zakajen človek plus vinjena iz zamegljena družba enako jasna in trezna realnost.« Vsi smo počili v krohot, le Mirela, katere obraz se je zgubal v zaskrbljenost in v katere obeh se je žalost mešala z melanholijo, je odsotno vstala ter mirno rekla: »Jutri ima moja cimra Brigita veliko žurko in mi je rekla, da naj povabim čim več folka, tak da pridite, če hočete.« Potem pa je odšla, brez da bi se poslovila.

Kot bela vrtnica se je na črnem polju noči razcvetela luna, katero so zaljubljeno obkrožale kresničkam podobne zvezde. To so morda misli, ki se zdaj pletejo po glavi pšeničjelasi in vitki študentki, katera sloni na balkonski ograji študentskega doma ter zamaknjeno, ob puhanju cigaretnega dima v elipse in krožce, zre v mesečino, katera se razliva samo po njenem obrazu in rokah, vse ostalo je potopljeno v temo. Tedaj se odprejo balkonska vrata in k puhajočemu dekletu pristopi nekoliko manjša punca, katero zastira tema in jo prepoznam šele, ko se zaradi poljuba stegne k pšeničjelasi, tako da ji mesečina nežno oplazi obraz in ga nato celega obsije, ko še naposled potegne dva dima iz cigarete, ki jo držijo tanki prsti ne presuhe roke pšeničjelasega dekleta.

Mirela je poročajo izostrene oči zmedenim možganom, ki se nikakor nočejo strinjati s pravkar videnim.

Zatem v drugem dekletu prepoznam Polono, študentko sociologije in filozofije. Že večkrat sem jo videl v Mirelini družbi, sicer ne v taki, tako sem jo namreč spoznal. Govorilo se je, da dela vse po nekem sistemu, da vse kar počne, že en teden v naprej načrtuje. Pred kratkim se je razšla s svojim dolgoletnim fantom, ki študira pravo. Kar dvomim, da je bil to del njenega načrta. Ne dvomim pa v to, da je zdaj v rokovniku, tam, kjer je njegovo ime, na njem črta. Ob pogledu na poljublajoči dekleti pomislim, da sta družba in upor že od nekdanj hodila z roko v roki.

Dve nadstropji višje, kjer poteka zabava, razbija glasba vedno glasneje, glasneje, tako da razbije stekleno vitrino nočne tišine. Podam se v študentskega, in ko se znajdem pred vrati zelenega stanovanja, se ta naglo odprejo in na hodnik se vsipa celo mravljišče pijancev, za katerimi s pivom v roki priteče z dolgim jezikom opletajoči (z namenom, da se nahrani z njihovimi osebnostmi) mravljinčar Leon. Ustavi se pred mano in me en čas zmedeno motri z motnimi očmi (pogled, kot da se megla podi nad temno gladino mrtvice), nato pa brez besed odtaca za ostalimi.

Na tleh zagledam listek, se sklonim in ga poberem. Na njem piše: »Ne spreminjamo se, ker se vse okrog nas spreminja, ampak ker nočemo biti prilagojeni ... Mirela.«

Kleče požiram prah, ki ga veter v sunkih buča proti obali. Telo upognjeno in zvito, kot bi se želelo zavarovati, roki razširjeni, kot bi si želeli nečesa okleniti in za vselej zadržati, pogled usmerjen daleč proti nečem, kar je že zdavnaj zgubilo svoj smisel. Pognal bi se za njo, naravnost v vso to razburkanost in nemirnost, vendar me je telo spet izdalo. Zakričal bi, pa nimam glasu. Vsako minuto je bolj daleč stran in nazadnje izgine za obzorjem. Telo trepeče, oko še kar išče in išče, da jo zopet zagleda, kako se vrača nazaj.

In res. Res. Prihaja nazaj. Prihaja pome ...

Po obrazu se ulijejo solze in rahel smeh zariše gube. Roki stegnjeni do neba, vpijoč vetru, naj jo brž pripelje nazaj. Tukaj sem. Vendar traja le za hip. Utvara. Sen. Pred menoj ni nič. Ni več del mojega sveta. Pred menoj nič več kot prostrano neusmiljeno morje brez konca in veter, ki z vso silo udriha proti kopnem. Sam sem.

In žrem prah ...

Lebdim nekje v zraku, lahek kot peresce. Ne čutim svojega telesa, kot bi bil brez rok in nog. Popolnoma se predajam vetru, ki me sunkovito vodi nad travnato pokrajino. Prijeten hlad mi boža kožo, a obenem čutim nepopisno toplino. Zdaj visoko, da se skoraj dotaknem oblakov, zdaj nizko nad čarobnim plesom travniških bilk. Letim proti soncu, zdaj v hitrejših sunkih, zdaj počasneje. Podobno valovanju morja. Nad mano širni svet v vsej njegovi majhnosti. Nad menoj lepota, kakršne nisem vreden. Od razburjenosti si ne upam zapreti oči, a me ugodje premaga. Vendar le za trenutek. Lahko bi močno stegnili roke in naenkrat objel vso to barvno paleto. Zdi se mi, kot da sem gospodar vsega in je ves svet v moji dlani. Letim nad mesti, ki kakor madeži svinjajo vso to lepoto. Letim nad morji, v objemu vetra. Letim proti soncu.

Zarij nohte globoko v mojo kožo, naj bo razbrazdana. Lomi mi ude, naj čutim strahotne bolečine. Tolči me po glavi, naj čutim pot polzenja krvi na svojem obrazu. Drobi mi kosti, puli mi lase. Naj se utopim v svoji krvi. Naj goltam vso bolečino, vso sramoto, grozoto in ves gnus, ki se je nakopičil v meni. Reži se mi v obraz in me kaznuj, kajti sam nimam moči. Izpij z mene še zadnje, kar je ostalo in me zavrži kakor staro cunjo. Naj se ti ne smilim, kajti tudi sam sebi se ne. Dovolim ti vse, samo da pozabim. Naj čutim, da živim.

Pred mano veličastni borovci z vso njihovo mogočnostjo kot velikani, ki gledajo zviška nad ljudi in njihov pogled le za rahlo sekundo trzne na uboge človeške razvaline. Stremijo k nebu in tudi pticam dajejo vedeti, da se morajo zavedati njihove veličine. Le njihovi vrhovi, kjer so najbolj občutljivi, se poigravajo z vetrom. Njihove iglice poplesujejo s soncem. Zdaj v eno, zdaj v drugo smer. Videti je, da jim je v užitek. S samozavestno držo vzdihujejo nad nami in nas pomilujejo. Doseči si želijo oblakov in nenehno povzdigujejo svoje roke, kot da bi bili prepričani, da jih lahko dosežejo. In

skrivnost je v tem, da jih dosežejo. Zato so vedno tako zadovoljni.
Čisto na dnu pa se igrajo otroci ...

LEKTORIRANJE - INTELEKTUALNO SMETARSKO DELO

Lektoriranje je resen poklic in kot tak zahteva strokovno podkovanost in doslednost. Lahkoverneži prepogosto predpostavljamo, da nam zgolj naša osnovna pismenost ustvarja imunost pred napakami. Lahko bi dejali, da se pravopisne napake rodijo in umrejo z nami. Saj so tako pravopisne, slogovne ter vse druge vrste napak hote ali nehote del našega jezika. Nekateri lahko sami poskrbijo za odpravo le-teh, nekateri pa potrebujejo dodatno pomoč oziroma nekoga, ki vidi, prepozna in popravi napake. Tu pridejo na vrsto lektorji oziroma lektorice. O njihovem poklicu kroži ogromno govoric, da je to poklic brez kakršnega koli stresa, da je dobro plačan (kar je dandanes rahlo relativen pojem), da ti omogoča neposredno krepitev splošne razgledanosti itd.

Tako sem se odločil, da poiščem osebo, ki dobro pozna realni položaj lektorjev v Sloveniji, se s tem preživlja in kot tudi sam najraje rečem »obvlada sceno«.

Gospa Nataša Purkat je izkušena lektorica, ki že vrsto let lektorira različna besedila. Z veseljem je odgovorila na moja vprašanja in tako pripomogla k boljšemu poznavanju lektorske dejavnosti v Sloveniji.

VPRAŠANJA:

1. Ali zgolj le poznavanje pravopisnih pravil zadošča za dosledno lektoriranje?

Poznavanje pravopisnih pravil je nedvomno pomemben del lektoriranja, še zdaleč pa ni edini ali najpomembnejši. Pomembno je celostno obravnavanje besedil, torej s pravopisnega, besediloslovnega, stilističnega idr. vidika. Za lektorja ni dovolj, da pozna pravopisna pravila, če pri tem ne zazna koherentnosti in kohezivnosti v besedilu oz. ne ugotovi, da sta šibki ali ju sploh ni.

2. Ali se za lektorja lahko izučí vsak, ki nima formalne izobrazbe iz slovenistike?

Po mojem mnenju da. Nekateri lektorji kar dobro opravljajo svoje delo tudi brez

izobrazbe iz slovenistike, seveda pa morajo ob pomanjkanju ustrezne formalne izobrazbe sami nadoknaditi znanje, ki jim manjka glede na lektorje s slovenistično izobrazbo. Pri tem gre predvsem za besedotvorje, stilistiko, seveda tudi pravopis in pravorečje idr.

3. Kaj vse mora bodoči lektor usvojiti, preden lahko začne konkretno delati?

Lektor mora usvojiti raznovrstna znanja iz jezikovne stroke, pomembna pa je tudi njegova širša razgledanost, da lahko bolje razume, kar bere. Seveda ne more biti lektor kar strojnik ali računalničar ipd., lahko pa spremlja razne novice v medijih in drugod in si tako širi védenje, na podlagi česar lažje razume in seveda bolje popravlja besedila, ki jih bere. Preden začne delati samostojno, je vsekakor dobro tudi, da dela pod mentorstvom za to usposobljene osebe, ki ga vodi, usmerja in ne nazadnje tudi popravlja.

4. Katere so najpogostejše napake avtorjev besedil?

Teh je tako veliko, kot je veliko raznovrstnih avtorjev. Nekateri avtorji so šibkejši v pravopisu, a zapišejo bogato vsebino, drugi pa še kar dobro napišejo, a je besedilo šibko po vsebini. Morda so res nekako najpogosteje opazne napake vezane na pravopis, predvsem zapis vejic in drugih ločil, posebno vezajev in pomišljajev, pogosto pa so tudi težave z vsebino zapisanega.

5. Katere vrste besedil je najtežje lektorirati?

Verjetno je najtežje brati besedila z zelo veliko napak, celo taka besedila, v katerih nič nima nobenega pravega smisla, pomanjkanje ločil ali preveč ločil na nepravih mestih pa samo še otežuje branje, še bolj pa razumevanje prebranega.

6. Ali lektoriranje umetnostnih besedil zahteva kakšne posebne pristope?

Z lektorskega vidika niti ne, verjetno pa je posebno koristno širše poznavanje področja, časa ipd., značilnega za zadevno umetnostno besedilo.

7. Kaj vse mora lektor upoštevati pri lektoriranju umetnostnega besedila?

Lektura takega besedila je načeloma enaka lekturi drugega besedila, kar se tiče strogo jezikovnega vidika. Tako kot vsako drugo besedilo pa ima tudi umetnostno svoje posebnosti, ki jih je treba upoštevati pri lekturi, npr. odsotnost ločil, če je to značilno za obdobje, v katerem je besedilo nastalo, izbrano besedje, če je besedilo namenjeno določeni skupini bralcev idr.

8. Ali je sodelovanje avtorjev besedil z lektorji samo priporočilo ali nujna obveza?

Ne eno ne drugo. Lektor je načeloma samostojen pri svojem delu, če pa se pojavijo zahtevnejša vprašanja pri lekturi, jih seveda naslovi na avtorja besedila oz. urednika dela, ki ga bere, če je seveda ta vključen v sam proces nastajanja in obdelave besedila.

9. Ali lahko rečemo, da ima vsak lektor svoj »slog« popravljanja napak?

Ne, no, vsaj ne bi smeli. Lektorsko popravljanje napak bi moralo biti bolj ali manj enotno. Seveda ni povsem enako, ne nazadnje smo tudi lektorji zelo različni ljudje, tu so še različne posebnosti raznih založniških, časopisnih hiš ali drugih medijev, ki zaznamujejo delo vsakega lektorja. Gre predvsem za razne interne dogovore o določenih zapisih v okviru hiše ipd. To so tiste posebnosti, ki ločijo lektorje. Sama obravnava pravopisa, besedotvorja, besediloslovja in podobno pa ne morejo in naj ne bi bili posebni od lektorja do lektorja.

10. Ali včlanitev v Lektorsko društvo Slovenije prinaša kakšne konkretne koristi, npr. svetovanja, razprave, posredovanje raznih napotkov itd.?

O tem bodo več vedeli povedati na Lektorskem društvu Slovenije, po mojem mnenju ni bistvenih koristi.

11. Kakšen je položaj lektorjev v Sloveniji na splošno in v primerjavi s prevajalci?

O tem je težko razpravljati, saj ni nikakršnih raziskav na tem področju, ki bi potrjevale ali ovrgle kakršne koli trditve. Težko je primerjati lektorje in

prevajalce, saj vsak deluje na svojem področju. Delo ni enako, tako tudi plačilo za opravljeno storitev ni enako. Težko bi tudi površno rekli, da se prevajalcem ali lektorjem bolje ali slabše godi, to je odvisno od kakovosti opravljenega dela, časa, ki ga vsak nameni delu, razpoložljivosti lektorja oz. prevajalca idr.

12. Ali bi z uveljavitvijo lektorske licence odpravili vse nepravilnosti, ki se pojavljajo v slovenskem lektorskem prostoru?

Lektorska licenca verjetno ne bi odpravila vseh nepravilnosti v slovenskem lektorskem sistemu, zagotovo pa bi bila koristna, da bi naredila red. S tako licenco bi namreč lahko dobri lektorji izkazali kakovostno znanje, izurjenost, usposobljenost in podobno, s čimer bi lahko ne nazadnje tudi zahtevali pošteno ceno za opravljeno delo.

13. Kakšni bi bili kriteriji za dodelitev lektorske licence?

Med kriteriji bi bili zanesljivo znanje, ki bi vključevalo besedotvorje, besediloslovje, stilistiko, sociolingvistiko in drugo, pri tem pa še izurjenost, usposobljenost, splošna razgledanost in še kaj bi se našlo.

14. Na spletu sem zasledil zamisel o praktičnem izobraževanju in postopnem uvajanju mladih lektorjev v ta poklic. Zanima me, kako si Vi predstavljate tovrstno izobraževanje in ali ga podpirate?

Se strinjam s praktičnim izobraževanjem mladih lektorjev - to bi bilo delo pod okriljem mentorjev, ki sem ga že omenila. Za lektorja, tako kot v drugih poklicih, je namreč pomembno, da dela pod strokovnim vodstvom za to usposobljene osebe, ki ga vodi, popravlja njegove napake, mu pomaga razumeti težavna mesta v besedilu, ga usmerja in torej iz njega naredi lektorja. Samo študij slovenistike iz posameznika, tako kot pri drugih študijih, ne naredi lektorja.

15. Kakšne vrline bi moral imeti mentor za uspešno izvedbo omenjenega izobraževanja?

Zagotovo so zelo pomembne dolgoletne izkušnje v kakovostnem lektoriranju in

mentorstvu, torej strokovno znanje, ki ga zna in zmore posredovati drugim.

16. Ali ste v mojih vprašanjih zasledili kakšno napako?

Le eno malenkostno, pri prvem vprašanju (gl. pravopis).

Avtorica: *Klavdija Hozjan*

MEDNARODNI DAN MATERINŠČINE

21. februar, datum kot vsak drug. A ne za tiste, ki vedo, da je na ta dan bil mednarodni dan materinščine. Pisalo se je leto 1999 (17. 11.), ko je UNESCO razglasil mednarodni/svetovni dan materinščine. Dan je namenjen pospeševanju zavedanja pomembnosti jezikovne in kulturne raznolikosti ter spodbujanju večjezičnosti. V deklaraciji je zapisano: » ... vsaki osebi se mora omogočiti izražanje in delovanje dela v jeziku katerega sam izbere, posebno če je to materinski jezik ...«

Zakaj ravno ta datum? 21. februarja so leta 1952 pakistanski študentje protestirali kot odgovor na zakonsko zaukazano uporabo jezika Urdu v celotnem območju Pakistana . Med protestom je bilo ubitih več ljudi.

Materinščina ali materni jezik je tisti jezik, ki se ga najprej naučiš, najlažje ga razumeš, opisuješ in s pomočjo le-tega občutiš dogajanje okrog sebe. UNESCO v dokumentu iz leta 1970 pravi: *«Materinski jezik označuje pot ljudi in z njegovo pomočjo ljudje postanejo del družbe, svoji kulturi postavlja temelje in razvoj intelektualnih sposobnosti.»* Materinski jezik bi moral biti negovan in spoštovan. Vsak bi moral imeti možnost, vsaj po besedah Deklaracije, vendar je vsak presenečen, ko pobrska po podatkih in ugotovi, kakšne so dejanske razmere. Tak primer najdemo že v Franciji, kjer imajo Bretonci in Korzičani težave, saj imajo svoj materinski jezik, njihov uraden pa je francoščina. Najhujše stanje je v saharški Afriki, še posebej v bivših francoskih kolonijah. Dandanes so v teh državah uradni jeziki jeziki kolonistov.

Materinščina se v šolah danes poučuje kot učni jezik v manj kot četrtini jezikov sveta. Kljub temu pa obstaja skoraj 7000 živih jezikov. Prebivalci v večini držav govorijo več kot en jezik. Najpestrejša je Papua Nova Gvineja, saj tam govorijo 820 jezikov in vsi so avtohtoni. Več kot 50

različnih jezikov pa govorijo danes v kar 37 državah sveta. 30 najpogosteje govorjenih jezikov govori skoraj 5 milijard ali 77 % svetovnega prebivalstva. Po UNESCO-vih podatkih je kar 2500 jezikov ogroženih, v Evropi 11.

V EU je od 1. Januarja 2007 uradnih jezikov 23, med njimi tudi slovenščina. V EU se torej uporabljajo jeziki, ki jih kot svoj uradni jezik določijo nacionalne vlade državljanov. Najbolj razširjen jezik v EU je angleščina, govori jo 51 % prebivalcev članic EU, sledita francoščina in nemščina.

Slovenija je glede jezika precej homogena država. Ob popisu prebivalstva leta 2002 je slovenščino kot svoj materni jezik navedlo 87,8 %, madžarščino in italijanščino 0,2 %, enako tudi romščino. Najdemo pa tudi nekaj nemščine 0,1 %. Slovenščino tako govori 2,5 milijona govorcev po svetu, upoštevajoč prebivalce Slovenije, Beneške Slovenije, Furlanije-Julijske krajine v Italiji, na Koroškem v Avstriji, v hrvaški Istri, v madžarskem Porabju ter nekaterih skupnostih izseljencev v Nemčiji, ZDA, Kanadi in Avstraliji. Zunaj meja Slovenije tako izseljenci in zamejci svojim potomcem s pomočjo društev in drugih organizacij (v 22. državah) predajajo znanje in kulturo v slovenskem jeziku.

UNESCO je v ta namen priredil prireditev, katero bo letos gostoval Pariz, in sicer 22. in 23. februarja. V okviru tega so nastopili gostje iz celotnega sveta (Nizozemske, Makedonije, Alžirije, Kanade, Republike Koreje, Brazilije, Nigerije, Indije, Kameruna, Libanona, Japonske, Južno afriške Republike ...).

Z udeleževanjem in prirejanjem kulturnih prireditev ter z drugimi aktivnostmi lahko tudi mi pripomoremo, da bo slovenščina še naprej živela in ne bo postala ogrožena. Stopimo torej skupaj in ohranimo slovenščino.

Povzeto po: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2957 (21. 2. 2010),
<http://www.unesco.si/projekti-in-aktivnosti/svetovni-dnevi/mednarodni-dan-materinega-jezika.html> (21. 2. 2010) in
http://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unardni_dan_materinskog_jezika (21. 2. 2010)

Prihodnost slovenščine na Koroškem

Če se osredotočim najprej na statistične podatke, ti ne kažejo preveč dobro glede prihodnosti slovenskega jezika na Koroškem. A če pogledamo že samo razliko med leti 1951, 2000-2009, so se zgodile neke spremembe. Te spremembe pa kličejo k temu, da smo lahko prepričani, da prihodnost našega jezika na Koroškem le ni tako temna.

Vendar skoraj dvestoletnega upadanja deleža slovensko govorečega prebivalstva nihče ne more zatajiti. Številke iz uradnih popisov seveda govorijo same zase. Število Korošcev s slovenskim pogovornim jezikom je v petdesetih letih avstrijske republike padlo iz 43.179 leta 1951 na 13.141 leta 2001. Leta 1951 je znašal delež slovensko govorečega prebivalstva 8,8 odstotkov, 2001 pa le še 2,5 odstotkov. Ta podatek je dramatičen, najbolj pa ga potrjuje šolska statistika. Tukaj ne izpostavljam demografskega problema, temveč jezikovni problem, ki ga imajo predvsem otroci in odraščajoča mladina. Žalostno je, da otroci doživljajo slovenščino le v položajih, ko jih ogovarja »avtoriteta« (npr. učitelji, vzgojitelji, duhovniki itn.). Manjka priložnosti, ko bi slovenščino doživljali kot sproščen jezik, ki se ga uporablja med igro in komunikacijo z vrstniki. To nam pove marsikaj, predvsem to, da se slovenskega jezika na Koroškem ne ceni dovolj. Položaj v šolstvu in javnem življenju je dejansko zapostavljen in povzroča, da je večina tamkajšnjih Slovencev ostala nepismena v svoji materinščini.

Na podlagi zgodovinskih dejstev vemo, da noben zaveden koroški Slovenec ne čuti nostalgije po starih časih, ko so avstrijska tla kar gorela od sovražnosti do vsega, kar je bilo slovenskega. Skoraj vse slovenstvo se je potopilo v t. i. »nemško morje«. Vendar je zanimivo dejstvo, da ima nemško koroško narečje v vsakem drugem stavku besedo slovenskega izvora. To prežetost pa so hoteli uničiti. A moramo priznati, da so se časi nekoliko spremenili. Nekdaj je bil to jezik »hlapcev in dekel«, imel je predvsem sloves manjvrednosti. Dandanes pa imajo koroški Slovenci velik delež izobražencev in več kulturne izbire. Ne glede na vse pa se in se bo vedno odpiralo vprašanje glede problemov s slovenskimi manjšinami na avstrijskem.

Ko sem pobrskala po časopisih in internetu, sem ugotovila, da ima Koroška v primerjavi z ostalimi avstrijskimi deželami najslabše razvito gospodarstvo, Korošci pa znajo najmanj tujih jezikov. Morda to tudi odpira problem manjšin in dvojezičnih tabel.

Vendar se položaj slovenščine izboljšuje. Eden izmed poglavitnih kriterijev, ki je to omogočil, naj bi bil vstop Slovenije v Evropsko unijo. Slovenščina je postala uradni jezik v Evropski uniji in si je s tem zelo izboljšala javno podobo. Posledica tega je tudi porast prijav za dvojezični pouk.

Delež šolarjev, ki obiskujejo dvojezični pouk v nemščini in slovenščini oziroma se učijo slovenski jezik, se je s šolskim letom 2009 znova povečal. Po podatkih deželnega sveta za šolstvo je na Koroškem lani okoli 100 učencev izbralo dvojezični pouk.

Na Koroškem deluje 73 osnovnih šol. Od skupno 4622 osnovnošolcev se jih je lani 2016 oziroma 41,27 odstotkov udeležilo dvojezičnega pouka. Predlani je bil ta delež 41,12 odstotkov.

Temu je treba prišteti še 376 učencev nižjih srednjih šol, 532 učencev Slovenske gimnazije v Celovcu ter 168 učencev dvojezične trgovske akademije. Na preostalih srednjih šolah na avstrijskem Koroškem so med drugim zabeležili še 725 prijav za pouk slovenščine, kar je okoli 100 več kot v minulem šolskem letu.

Torej, statistika nas opozarja, da se stvari lahko spremenijo še na boljše, a pri tem moramo veliko vlogo odigrati tudi mi, Slovenci. Vsi ti podatki kažejo na nekakšen razcvet slovenskega jezika preko črne zgodovine. Prihodnost je seveda odprta, problem ostaja, a se da marsikaj še postoriti. Obstanek slovenščine na Koroškem je seveda odvisen predvsem od tega, kako se bodo razvijale gospodarske in izobraževalne razmere ter jezikovne pravice (uradni jezik, dvojezični napisi, radio, televizija, časopisi itn.). Glavno jamstvo za nadaljnji obstoj jezika so tamkajšnji prebivalci in govorniki, ki morajo in predvsem hočejo živeti s slovenskim jezikom. Slovensko narodno zavedanje se je dejansko rodilo na avstrijskem Koroškem. Tam, kjer teče reka Molna, so nastali prvi zapisi v slovenščini Brižinski spomeniki. Torej, poskrbimo, da je lahko prihodnost slovenščine na Koroškem svetla in statistika vsako leto boljša.

Viri:

Delo. si (29. 3. 2008)

Times. si

COPI - Prihodnost slovenščine

„Same Bullshit“

Slovenščina v Evropi in pri nas

Že večkrat sem v medijih zasledil sporočilo, kako nujno potrebni in zaželeni so slovenski prevajalci (med katere spadam tudi sam) v naši "novi širši domovini" ter zlasti v njeni prestolnici. Sam sem si, na lastni koži, ustvaril mnenje, kakšen položaj ima slovenščina v EU in kako nanjo gledajo naši sosede in tudi mi sami.

Mediji imajo prav. Evropska unija in Bruselj sta prav za nas, slovenske prevajalce, eni najboljših poklicnih priložnosti, saj - roko na srce - katera velika institucija ali korporacija na svetu pa še potrebuje prevode iz slovenskega jezika in v njega, razen nas Slovencev samih, pa še to le izjemoma. In prav tu je razlog njegove "neuporabnosti". Ne spomnim se Slovenke ali Slovenca, ki ne bi vsaj deloma ali celo popolnoma razumela ali razumel angleškega, nemškega, italijanskega jezika, da ne omenjam hrvaščine, srbsčine in jezikov naše "bivše širše domovine" ali pa celo eksotičnih jezikov iz daljnih dežel. Hrvaščina se tako v medijih prevaja le redko, še redkeje (ali sploh ne) pa se tolmači. Zaradi globalnega vpliva angleščine in ker je tako "trendy" mora v jezikovno kulturo pri nas tudi že posegati država; ob ustanovitvi nove pravne osebe se v imenu ne sme uporabiti izraz iz tujega jezika. Današnji ljubljanski sleng slovi po angleških sposojenkah, medtem ko je štajerski že od nekdaj slovel po nemških. Kletvice in vse ostale sočne izraze pa smo tako ali tako v kompletu uvozili z juga. Morda je naš jezik prav iz teh razlogov tako zanimiv. Vendar pa - ali bi lahko tudi povsem brez njega? To vprašanje se sliši kot provokacija, a temelji na lastni izkušnji, ki sem jo doživel med mojim polletnim bivanjem v utripajočem srcu Evrope - Bruslju.

Zaradi že omenjene medijske "reklame" sem se kot sveže pečen diplomiranec iz smeri prevajalstva po elektronski pošti prijavil na pripravništvo v Svetu EU - in sreča se mi je nasmehnila, bil sem sprejet. Skupaj s svojo nekdanjo sošolko Majo sva bila skoraj edina slovenska pripravnika v tem času. Bil je čas predsedovanja Slovenije Evropski uniji in za mene nepozabljivo doživetje. V tem času sem imel priložnost spoznati ljudi skoraj vseh

narodnosti našega kontinenta in onkraj njega. Skozi to sem jasneje videl svoje korenine, položaj našega naroda v Evropi in svetu, tisto, kar nas razlikuje in tudi, kar nas povezuje z vsemi drugimi. V družbi 50 pripravnikov Sveta sem se hitro počutil kot doma - bili so moja nova družina in Bruselj je za šest mesecev postal moj novi dom. Ker je ta članek namenjen predvsem jezikovni tematiki, bom izpustil vse druge vtise, znamenitosti, izlete, potovanja, prijateljstva, dogodivščine in drame, ki so se v tem času dogajale. Izpostaviti želim predvsem svoj odnos do materinščine, ki sem si ga v tem okolju ponovno izoblikoval.

Hitro sem ugotovil, da slovenščina v Evropi le ni tako neuporabna, kot se morda zdi na prvi pogled ... S kolegico Majo sva zmeraj, ko sva želela, da kaj ostane med nama, tudi ob navzočnosti drugih to povedala kar na glas, saj je bila verjetnost, da bi kdorkoli razumel slovensko, zanemarljivo majhna. Marsikdo je tako "najin" jezik označil kot "skrivni jezik" ("secret language"). Zanimive so bile tudi debate z drugimi slovanskimi kolegi - s Poljske, Češke in Slovaške, saj smo odkrivali ogromno podobnosti, ki jih imajo naši jeziki. Najbolj zanimive so predvsem fonetično enake besede s popolnoma drugačnim pomenom - marsikdaj je povsem nedolžna beseda v našem jeziku za drugega nadvse žaljiva (ali obratno). Ena izmed poljskih pripravnic, na primer, se vse do konca druženja z mano ni želela več pogovarjati, ker sem izustil besedo "čipka", medtem ko sva se z njeno rojakinjo Marto še naprej zabavala in se smejala novim odkritjem. V nacionalno tako pisani družbi je postalo vprašanje "Kako pa se to reče pri vas?" prava stalnica.

Nekega večera, na izletu v Strasbourg, smo na hotelski terasi v razpuščeni družbi po nazdravljanju s pristno domačo vodko, ki jo je z dežele Abbe in Ikeje uvozil švedski kolega Andreas, in po Elvisovih pesmih iz Antonovega bolgarskega grla, vsi skupaj nekemu španskemu slavljenču zapeli "Happy Birthday". Poljska kolegica Marta, ki je bila med drugim izvoljena za našo zastopnico, pa je zaprosila "slovensko predsedstvo" (s tem so igrivo vedno naslavljali mene in Majo), da predstaviva slovensko verzijo te pesmi. Začela sva, sicer po slovensko malo zadržano, a že takoj po prvi kitici so naju v krohotu zaustavili: "Same Bullshit?!" Tako sta namreč po njihovem mnenju zveneli prvi dve besedi "Vse najboljše", ki sta tudi postali v nadaljnje sinonim za slovenščino. Sam sem se temu le smejal, vendar pa mi je dalo misliti – zlasti ob naslednji situaciji v eni izmed manjših sej Sveta, kjer sem opravljal svoje pripravniško delo.

Predsedujoči seje (ki bi ga po polomljeni angleški izgovorjavi gladko imel za Rusa, če ne bi vedel, da je Slovenec), je namreč na šaljiv način izjavil, da simultano tolmačenje v slovenski jezik ni več na voljo, saj da je predsedstvo porabilo že vsa svoja sredstva (in češ da prevodov v slovenščino tako ali tako nihče ne potrebuje). "Same bullshit?", sem si mislil ... "Isti drek", če se prevaja v slovenščino ali ne? Kot izučen in diplomiran prevajalec kaj takega ne slišiš ravno najraje.

A vendar je bilo nekaj na tem. Slovenci smo jezikovno multitalenti in na to smo ponosni. Vsakdo razume vse (ali pa se mu tako vsaj dozdeva). In če pogledam nekatere prevode tujih jezikov, ki krožijo po javnosti, zlasti podnapise na kakšnih lokalnih kabelskih omrežjih, se človeku resnično zdi, da so prevodi nekaj povsem odvečnega. Kvaliteta jezikovnega znanja tako imenovanih prevajalcev je marsikdaj enaka tistemu povprečnega Slovenca.

Ob tem mi pade na pamet primer pri avstrijski založniški hiši, za katero že vrsto let prevajam. Pred kratkim so mi namreč povedali za nekoga, ki je za njih prevajal in ki naj bi imel naziv profesor ter predaval na slovenski fakulteti. V prevodu, ki ga je opravil za njih, je "unsere User" (naši uporabniki) prevedel z "naši narkomani". Čisto po naključju so v redakciji to odkrili in se obvarovali pred hudo sramoto, ki bi nastala, če bi zadevo natisnili na naslovnici več tisoč izvodov.

Žal pri nas še vedno vlada splošna mentaliteta, da zna vsak vse (oz. nič), strokovnjak gor ali dol. Ta miselnost dolgoročno ne more delovati, a je na žalost upravičena. Še je pomembnejše, koga poznaš, kot pa to, kaj znaš. In zato tisti, ki so na položajih, kjer bi morali nekaj znati, ne znajo nič, saj nekoga poznajo, tisti pa, ki znajo, se jim ne splača truditi, saj je igra nepoštena in njihova mesta tako ali tako zasedajo drugi, po drugih pravilih igre. A to je že problem družbe in sistema, ki pa se vendarle odraža tudi na jezikovno-storitveni ravni.

XLII. mednarodni seminar makedonskega jezika, literature in kulture

V preteklem študijskem letu sem imela to čast, da sem prisostvovala na 42. mednarodnem seminarju makedonskega jezika, literature in kulture na Ohridu. Bila sem ena izmed skoraj stotih študentov, ki so se udeležili seminarja, od katerega smo vsi pričakovali isto stvar – da se v treh tednih čim boljše naučimo makedonskega jezika, da pridobimo nova znanja s področja makedonskega jezika in literature ter spoznamo kulturno bogastvo, ki ga obsega ta čudovita balkanska država.

Seminarja se je udeležilo veliko seminaristov iz različnih držav sveta, na primer iz Albanije, Nemčije, Poljske, Romunije, Rusije, Belorusije, ZDA, Japonske, Turčije, Ukrajine, Madžarske, Francije, Hrvaške, Srbije, Češke, Slovenije ...

Seminar je potekal od 10. do 27. avgusta 2009 na Ohridu v okviru Univerze sv. Cirila in Metoda iz Skopja. Seminar se je odprl v ponedeljek, 10. avgusta, ob 10. uri s pozdravnim govorom rektorja Univerze sv. Cirila in Metoda, prof. dr. Velimirjem Stojkovskim in direktorice dr. Emilije Crvenkovske. Pozdraviti nas je prišel tudi predsednik Republike Makedonije Gjorge Ivanov.

Poleg številnih zanimivih predavanj s strani izjemnih in priznanih makedonskih profesorjev, doktorjev, mladih raziskovalcev, literatov itd. smo obiskovali tudi lektorske vaje in na raznih izletih spoznavali Ohrid in makedonsko kulturo. Naši lektorji so bili: mag. Gordana Aleksova, dr. Katerina Veljakovska, Vojkan Milenković, dr. Vesna Mojsova – Čepiševska, mag. Marija Paunova, mag. Lidija Tanuševska, Roza Tasevska in dr. Stanislava-Staša Tofovska. Lektorske skupine so se oblikovale na podlagi predhodnega znanja seminaristov. Tako so obstajale tri skupine: začetna, srednja in napredna. Srednja pa se je delila še naprej na srednjo začetno, srednjo srednjo in srednjo napredno. Kdor je želel, se je lahko udeležil prevajalskih delavnic, kjer se je prevajalo iz makedonščine v angleščino, ruščino in poljščino. Ob večerih pa smo plesali makedonsko kolo.

Stanovali smo v Kongresnem centru sv. Cirila in Metoda, nekaj minut iz centra Ohrida. V

kongresnem centru je potekala večina predavanj in lektorskih vaj. Poslušali smo mnoga zanimiva predavanja, kot na primer predavanje Milana Gjurčinova o Vladu Mileskem, Liljane Makarijoske o tem, kaj je novega v makedonskem jeziku, imeli smo dramaturško delavnico z znanim makedonskim dramatikom Goranom Stefanovskim. Zelo zanimivo se mi je zdelo predavanje mladega raziskovalca Nikolče Mickoskega, ki je govoril o definiranju terminologije za informacijsko in komunikacijsko tehnologijo in še mnoga druga.

Ohrid je eno izmed mnogih čudovitih makedonskih mest in leži na severovzhodni obali Ohridskega jezera. Od leta [1980](#) sta Ohrid in Ohridsko jezero na spisku [svetovne kulturne dediščine](#) UNESCO-a. Sam seminar pa poteka že od leta 1967 in organizatorji si vsako leto prizadevajo za čim večje število seminaristov, čimbolj pester program in nepozabno izkušnjo za udeležence. Vsi, ki smo prisostvovali na seminarju, smo dobili mnogo zanimive literature, tako strokovne kot tudi leposlovne, s katero lahko nadaljujemo z učenjem makedonskega jezika. Sklenili smo mnoga nova in zanimiva poznanstva ter spoznali Makedonijo in njen jezik iz različnih zornih kotov. Kar šteje največ, pa je izjemno bogata izkušnja in doživetje, ki ga zlahka ne pozabiš.

SOCIALIZEM IN MLADINSKA LITERATURA

Dne 16. 12. 2009 je na Filozofski fakulteti predaval dr. Svetina, predavatelj slovenske književnosti na Univerzi v Celovcu. Sicer se ukvarja s starejšo posvetno poezijo.

Govoril je o problematiki cenzure v mladinski književnosti v času socializma, vpliv socializma na literaturo pa nam je skušal dokazati s primerjavo dveh izdaj Seliškarjeve knjige *Bratovščina Sinjega galeba*, in sicer iz leta 1936 in 1948. Predvideva se, da je Seliškar sam popravil besedilo (avtocenzura). Po 2. svetovni vojni so tiskali izdajo iz leta 1948. Na predavanju je Svetina uporabil prvi ponatis povojne izdaje (1952).

Svetino je zanimalo predvsem, s katerimi izrazi je opisana narava in katere barve prevladujejo:

V prvi izdaji je opisan Galebji otok z naslednjimi izrazi: *»kamenita zaseka, gol hrib, majhne bele hišice, tesni prehodi, ozka ulica, skromno obzidano pristanišče, oljčna drevesa, mandljeva drevesa, vinogradi ...«* (Seliškar 1936: 3) Vzdušje na otoku: *»hišice so se tiščale druga k drugi, skromno obzidano pristanišče, ladje mirno počivajo, drevesa čudovito lepo krasijo pokrajino, večerni mrak je zajel v svoj nežni objem vso neskončno gladino morja, silna tišina, mila toplota.«* (Seliškar 1936: 3)

V drugi izdaji pa je narava opisana tako: *»otok kot velikanska riba z debelo in široko glavo, hiše iz obsekanega kraškega kamenja, z okornimi in na pol obklesanimi skalami zgrajeno pristanišče, oljke s krivenčastimi vejami, galebi so vreščali.«* (Seliškar 1952: 5-6)

Barve, ki prevladujejo v prvi izdaji, so naslednje: *sinja, zamolklo modra, temnozelena (barve dreves in sončnega zahoda) in bela barva (hiše, cerkev, skale).*

Barve v drugi izdaji: *zelena, temnordeča, svetlorumena, rjava, sinja, ognjenerdeča, bela (jadrnice), rdečkasta prst, rdeč sij.*

Otroci: *»otročad je prepevala spodaj na obrežju.«* (Seliškar 1936: 3) Zvon zadoni po vsem zalivu, moški se takrat odkrijejo in pomolčijo.

Otroci v drugi izdaji: *»dekllice so nizale na nitke cvetje trobentic, nekaj fantičev*

je lučalo kamenje v staro predrto ponev.« (Seliškar 1952: 5-6) Zvonjenja tukaj ni več, saj cerkev ni bila zaželeno; ribiči kadijo na pomolu domač tobak in se pogovarjajo o lovu, težavah.

Iz opisov narave v prvi izdaji vidimo, da je življenje na otoku težko, vendar prijetno. V drugi izdaji lahko iz opisov razberemo neko nelagodje. V drugi izdaji prevladuje rdeča barva, kar gotovo ni naključje, saj je bila rdeča barva barva komunizma. Otroci imajo v prvi izdaji obstransko vlogo, v drugi izdaji pa je - v nasprotju s prejšnjimi opisi - izražena neka idila.

V prvi izdaji iz hiš zadiši po pečeni ribi, koruznih žgancih in vročem olju, v drugi izdaji pa po polenti, kar kaže na slabe razmere v tem povojnem času. V drugem besedilu besedo gospodi nadomesti z besedo oficirji, kar kaže na takratno vojaško moč v državi. Tudi nedeljo dopoldne spremeni v nedeljo popoldne. Dopoldan je pomenil prej čas družabnosti, potem se je to spremenilo. V drugi izdaji tudi zvonjenja ni več, saj komunisti niso bili naklonjeni cerkvi.

Svetina je s tema odlomkoma nazorno pokazal, kako so avtorji spreminjali svoja besedila, da bi ta bila bolj v skladu s takratno socialistično ideologijo. Drugi odlomek le ni tako temen, kot je komentiral Svetina, saj so otroci predstavljeni zelo idilično. To gotovo ni naključje, saj so v socializmu veliko dali na mladino. Tudi jaz menim, da je Seliškar sam popravil svoje besedilo, vendar nam Svetina ni podal nikakršnih argumentov v prid tej trditvi.

CENZURA V SLOVENIJI

Ideološko vprašljiva literatura se je cenzurirala in ni več izšla. Župančičeva pesem *Mehurčki* iz zbirke *Ciciban* in še kaj, objavljena v *Omladini* leta 1915, kasneje več ni izšla ravno zaradi prej omenjenega razloga:

Najprej sonce!

Komu sonce?

Sonce Bogu:

iz njegovih zlatih rok

sije slava vseokrog.

Ker je Svetina spregovoril tudi o cenzuri v slovenski literaturi v času socializma, naj za boljše razumevanje navedem nekaj zgodovinskih virov.

Prve načrte za povojno čistko v knjižnicah so oblikovali pristojni organi osvobodilnega gibanja še pred koncem vojne na osvobojenem ozemlju. Po prvotni zasnovi naj bi bila tarča pri čiščenju knjižnic in knjigarn, tako kot v vseh med vojno okupiranih evropskih deželah, predvsem propagandistična literatura poraženih nasprotnikov iz vojnih let. Toda v Sloveniji lahko najdemo na tem seznamu tudi precej literarnih del. Na seznam so vključili tudi literarna dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ki so bili med vojno nasprotniki osvobodilnega gibanja in so po vojni pred komunistično oblastjo emigrirali, med vojno padli v vojaških enotah kolaboracije ali bili ubiti neposredno po vojni v času obračunavanja nove oblasti s političnimi nasprotniki. V letih 1945-1952 je knjižno ponudbo nadzoroval oddelek za agitacijo in propagando Komunistične partije (bolj znan po skrajšanem imenu agitprop). V času t. i. agitpropovske kulturne politike je šlo za klasični primer zelo ostre celovite cenzure, tako naknadne oziroma suspenzivne z izločanjem že natisnjenih knjig iz knjižnic in knjigarn, kot predhodne oziroma preventivne cenzure, ko dela, ki so opisovala karkoli, kar ni bilo po volji oblasti, preprosto niso mogla biti natisnjena. Z zakonodajo, sprejeto sredi petdesetih let, je bilo uvedeno t. i. družbeno upravljanje kulturnih ustanov. Če je bilo v celoti nesprejemljivo in je odpiralo tabu teme, je večinski del založniškega sveta po nasvetu oblasti že vnaprej »demokratično« odločil, da se delo ne uvrsti v program za prihodnje leto. Če pa je bilo problematičnih zgolj nekaj poudarkov določenega dela, so od avtorja zahtevali, da sporne točke izloči ali pa preoblikuje. Prepovedane tiske so osrednje slovenske knjižnice hranile ločeno od ostalih knjižnih zbirk v posebnih oddelkih. V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani so ustanovili poseben oddelek, imenovan »direktorjev fond«, ki ga je javnost poznala po skrajšanem imenu »D-fond«. S padcem komunizma in razpadom Jugoslavije je slovo vzela tudi zakonodaja, ki je zelo omejevala svobodo tiska in govora in ki je omogočala cenzurne posege proti takšnim ali drugačnim knjigam.

(Gabrič 2008: 63-77)

ŠOLSKA PROBLEMATIKA

Žal se Svetina ni posvetil zelo pomembni temi, vplivu socializma na pouk književnosti. Najprej si pogledjmo, kako se je to kazalo v sovjetski književnosti za

otroke.

V prvi povojni literaturi je v zgodbah prevladovala protivojna tematika. Zgodbe so se odvijale na fronti ali v zaledju, ker so otroci morali v tovarnah ali na polju nadomeščati očete in brate borce (Kataev, Likstanov, Goljavkin, Voiščev, Krapivin). Drugi val literature je bil posvečen šolski problematiki. Pojavi se »šolska povest«. Po svojem značaju je ustrezala proizvodnemu romanu v sovjetski literaturi za odrasle bralce. Morala je preusmeriti pozornost otrok na dolžnosti, ki jih imajo v mirnih časih. Šolska povest je torej dajala zgled, kakšna morata biti šola in učenec. Šolske povesti ob koncu petdesetih in v šestdesetih letih pa so nasprotno kazale na vse pomanjkljivosti šole in življenja v njej (Švarc: Prvošolka). V tem času so mladinski pisatelji prikazovali življenje otrok v širokem družbenem kontekstu, v razmerah, v katerih otrok resnično živi. V ospredju ni bilo več programskega prizadevanja, da bi z dogodkom pokazal rešitev moralnega problema (Moškovski, Pogodin, Nagibin, Železnikov, Aleksin, Bremener). (Genčiová 1984: 12-14)

Na Slovenskem sem pregledovala predvsem berila za pouk književnosti za višje razrede osnovnih šol. Zmotila so me poimenovanja odlomkov iz literarnih del nekaterih pisateljev. Cankarjev Kralj na Betajnovi je bil poimenovan z naslovom Brez kruha, črtica Sveto obhajilo pa je bila preimenovana v Čakanje na kruh. Levi devžej Prežihovega Voranca je bil poimenovan z naslovom Črne pike v snegu. (Sedmo berilo, 1866) Te konkretne spremembe naslovov so si dovoljevali samo v šolskih berilih, medtem ko si v knjižnih izdajah tega niso dovolili. Kot vemo, so raje prepovedali izdajo dela. Ali je bilo to vredno zaradi ideologije? Najlažje je seveda prikrajšati otroke, ki še nimajo razvitega kritičnega mišljenja.

DRUŽBENA ANGAŽIRANOST V DELIH TONETA SELIŠKARJA, PREŽIHOVEGA VORANCA IN MIŠKA KRANJCA

V pripovedništvu Seliškarja lahko najdemo misli o kolektivizmu kot neizpodbitni možnosti za pot do cilja, o poštenosti in zvestobi kot etičnih načelih, o pogumu in vztrajnosti, ki dajeta notranjo pobudo za uresničitev akcije.

Prva Seliškarjeva povest za mladino - Rudi: ideja te povesti je, da je znanje temelj uspeha in sreče. Šele nato nastopi kolektivizem. To sporočilo je vloženo v napotke, ki jih mati daje svojemu sinu Rudiju: »In kadar se bodo vsi reveži združili v eno samo delavsko

družino, bodo močni in bodo ves svet zavojščili in nikomur ne bo treba več hoditi v Ameriko.« (Glušič 1983: 21)

V delu Bratovščina Sinjega galeba pa je idejna vsebina kolektivizem kot temelj boja za uspeh in za zmago nad krivico. Sporočilo tega dela je zelo podobno zgoraj navedenemu sporočilu - otroku prilagojeno geslo proletarske revolucije. Besedilo vodi v optimizem, v zmago pravice, poštenosti in delavnosti. To je značilno tudi za druga Seliškarjeva dela. Tudi v delih s temo narodnoosvobodilnega boja (Tovariši) najdemo tezo o tovarštvu v boju za svobodo.

V delu Posadka brez ladje ponovno zaznamo idejo kolektivizma. Mornarji pogumno prebrodijo težave in na koncu na izbojevani ladji razobesijo partizansko zastavo, s katero gredo novemu boju naproti.

Iz tega lahko razberemo Seliškarjev življenjski in idejni pogled: osnovno vodilo človekovega življenja je delo, v katerega je treba vložiti vse svoje moči. Drugo vodilo je etična moč, moč pravičnosti, poštenosti in zvestobe. Tretje vodilo je volja do zmage in vztrajanje v boju, ki vodi k uspehu. To idejo najprej uporabi v času socialnih stisk, nato v partizanskem bojevanju, kasneje za sedanji čas.

(Glušič 1973: 20-23)

Prežihov Voranc je v zbirki črtic Solzice prikazal različne motive iz življenja ljudi na Slovenskem. V črticah hvali delo (Ajdovo strnišče), poudarja misel, da je treba ohraniti svojo narodnost (Prvo pismo, Dobro jutro) ter se dotika revščine.

Črtica Prvi maj je oživljanje spomina na proslavo praznika dela za časa Avstro-Ogrske, predvsem pa govori o tovarniških delavcih, do katerih so bili revni ljudje (dninarji, bajtarji, zakupniki) zadržani, celo nestrpni. Te delavce so videvali ob nedeljah z lepimi oblekami in to jim ni bilo povšeči. V besedilu je opisan prizor prihoda delavcev iz doline. K dečku, ki nastopa v tej zgodbi, pristopi deklica v belem z rdečim nageljnom. Takrat se znebi vsega strahu pred delavci in groznimi tovarnami, ki so se mu zdele kakor strašni zmaj. Voranc z dečkovim razmišljanjem osvešča bralce, otroke, da bi se jim vtisnila podoba o prvem maju, prazniku dela, ki je nekaj lepega. Delavstvo v stari Avstriji prvega maja namreč ni smelo praznovati. Z dečkovo mislijo na koncu črtice je poudaril geslo »Proletarci, združite se«, premostil je jez med delavci in dninarji na podeželju.

Črtica Nagrada pa natančno obravnava motiv izkoriščanja otrok. Motiv revščine sicer obravnavajo vse črtice v tej zbirki. Gospodar naroči očetu, da poseka in s strmine

spravi na pot dvesto metrov drv. V delo se je vključila vsa družina. Pomembno pa je, da je gospodar otrokoma obljubil nagrado, vendar te obljube ni izpolnil. O njem je mati rekla: »To so grdi ljudje, ki nobenega ne poznajo.« (Pešut 1983: 27) Hotela je poudariti, da na svetu veliko ljudi živi v izobilju na račun garanja brezpravnih trpinov. Oče pa reče: »Nekoč bo že bolje ...« (Pešut 1983: 27) S tem sta izražena vera in upanje v boljše dneve. Anej nato pove na ves glas: »Oče, ko bom velik, bom šel v dolino ...!« (Pešut 1983: 27) Voranc torej bralcu sporoča, da so v dolini delavci, tovarne, to je delovna sila, ki se bo spopadla z gospodarji. Zato je potrebno oditi v dolino.

(Pešut 1983: 24-28)

»Kranjec v literaturi o mladih ne dopušča preproste poučnosti, idealističnega moralizatorstva in socialnega sentimentalizma.« (Zadravec 1984: 12) Zelo so opazne podobe samorastništva, upornih mladih ljudi, kritičnost do absolutne svobode, zavrnitev socialnega iluzionizma ali pasivnega sanjarjenja o sreči, ironizacija božje delitve družbe na dva bregova.

V noveli Greh se Kranjec spopade s katoliško moralko in tudi s tisto literaturo o mladih, ki je bila največkrat pisana kot vzgojna agitka. Hlapec Draš naredi samomor v sporu med voljo po duhovni ljubezni in telesni ljubezni. To je bila Kranjčeva uporna kretnja proti ubijajoči moralki in literaturi, ki mladega človeka dogmatično omejuje.

V povesti Življenje krčansko moralistični oče Ferku izbije oko, ker zasluti v njem tatu. Ferko se s krajo maščuje okolju, ki ga je izobčilo. Kljub omejenim možnostim, da bi mlad človek mogel razviti svoje duhovne in moralne moči, se Kranjec ne vdaja črnogledosti. Draš v noveli Grlica je samorastnik, ne potrebuje družbe, hoče biti svoboden. Kranjec se upira takšni absolutni svobodi. Grlice vtakne v kletko in nepričakovano odide v svet.

Kranjec opozarja, da ti mladostniki niso rasli v okolju razvite revolucionarne zavesti, ustvarjalna pripravljenost mladostnikov ostaja v družbeno nerazčlenjenem okolju neizrabljena. Če pa odidejo v svet, se lahko vrnejo izmaličeni ali kot puntarji. Tak je bil Franc Holsedl v romanu Prostor na soncu. Ta reče : »Jaz nočem biti hlapec ... Na svetu so bogati in reveži. Med njimi je jarek in ni ga mogoče prekoračiti.« (Zadravec 1984: 33)

(Zadravec 1984: 29-34)

ZAKLJUČEK

Svetinovo predavanje me je spodbudilo k temu, da sem napisala ta članek in se še bolje seznanila s to problematiko. Pomembno je raziskovanje literature v socializmu, saj je velikokrat družbeno pogojena. Nekateri avtorji so bili prisiljeni v spreminjanje svojih del, saj tako niso prišli navzkriž z oblastjo. Seliškar je svoje delo *Bratovščina Sinjega galeba* popravil sam. Ker Svetina te trditve na predavanju ni argumentiral, sem jo v tem članku poskušala sama. To se najbolje vidi v kasnejših Seliškarjevih delih, ki imajo enako ideologijo. Tudi pri Vorancu je vidna ideja o kolektivizmu. Šolska problematika se mi je zdela zanimiva, saj so spreminjali tudi naslove v berilih. Svetina nam žal o tem problemu ni znal povedati ničesar.

VIRI IN LITERATURA

Tone SELIŠKAR, 1936: *Bratovščina Sinjega galeba*. Ljubljana: Mladinska matica.

Tone SELIŠKAR, 1952: *Bratovščina Sinjega galeba*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Aleš GABRIČ, 2008: Cenzura v Sloveniji po drugi svetovni vojni: od komunističnega Index librorum prohibitorum do ukinitve »verbalnega delikta«. *Primerjalna književnost*, Letnik 31, Posebna številka. 63-77.

Helga GLUŠIČ, 1983: Družbena angažiranost kot izhodišče Seliškarjevega dela za mladino. *Otrok in knjiga*, št. 17. 20-23.

Petar S. PEŠUT, 1983: Prežihov Voranc - proletarski mladinski pisatelj. *Otrok in knjiga*, št. 17. 24-28.

Franc ZADRAVEC, 1983: Angažirana »mladost« v prozi Miška Kranjca. *Otrok in knjiga*, št. 17. 29-34.

Miroslava GENČIOVA, 1984: Razvojne tendence sovjetske književnosti za otroke in mladino v znamenju vzgajanja v humanosti. *Otrok in knjiga*, št. 20. 12-20.

Avtorica: *Sara Atanaskovič*

(Odmor ...) »Kaj za ***! To naj bi bilo gledališče?! Kako bedna igra, sam fuk in golota. Jaz grem domov!« punca se prerine mimo, zamenja plastični obesek s številko za svoj plašč in se odpravi proti izhodu. In ni bila edina, ki je dvorano zapustila predčasno!

Vili Ravnjak

POTOVANJE V RIM (CARAVAGGIO)

Vizualna melodrama

Režiser **Sebastijan Horvat**

Premiera 9. oktobra 2009 v SNG

Predstava traja 2 uri in 45 minut

ter ima en odmor.

Hja, kaj pa smo pravzaprav šli gledat? Nič podobnega klasičnim gledališkim abonmajem, kjer točno vemo, kaj nas čaka, saj zgodbo poznamo vnaprej. Predstava me je zmedla, sploh nisem vedela, kdaj in kje se dogodki odvijajo. Še manj, kaj naj bi mi sporočili. Pa kaj je z moderno umetnostjo? Je danes že vsak drugi, ki pobere kup dreka na cesti in ga nese v galerijo, umetnik? Bolj si absurden in bizaren, glasneje ti ploskajo. Enostavna enačba: govori tako, da te nihče ne razume + pokaži joške = uspeh & slava!

Naša uprizoritev je izpolnjevala vse člene te formule. Prvič, nisem je razumela. Prizori so kot zmešani skakali iz enega v drugega. Časi in dogodki se niso smiselno ujemali. Nisi vedel niti kdo je mrtev niti kdo je živ. Igralci so se dajali dol za vsakim rekvizitom. In opica Floki, ki je skakala naokoli in se nam smejala v obraz. Brez reda, brez olike. Brez dlake na jeziku.

Vseeno pa to ni pravi razlog, da so se nekateri vstali, pljunili na oder in odšli. Zgolj izgovor. Vemo, da nismo več v srednjem veku in z goloto na odru ni nič narobe. Tudi razne kletvice so del našega vsakdanjega besednega zaklada. Resnica je, da nas je predstava Potovanje v Rim šokirala! In ni je bilo lahko prebaviti!

Gledališče danes

»Danes živimo v hecnem svetu,« pravi Sebastjan Horvat. Mediji izrabljajo umetnost v razne namene in z nami manipulirajo. Obsedeni smo z lepoto, vendar je v resnici sploh ne razumemo. Živimo v čisto drugačnem času, cirkusu. Drama in užitek sta ukradena iz gledališča. Včasih je Shakespeareovo gledališče zadovoljevalo vse potrebe po druženju, zabavi, hrani ... Danes nihče več ne najde užitka v gledališču. Raje prižgemo televizijo, gremo na koncert, surfamo po internetu in gledamo talk showe, limonade, reklame.

Ali sta lepota in užitek že popolnoma ukradena tudi umetnosti? Kdo je potem takem sploh še umetnik? Caravaggio izraža človeškost. Je ljubosumen, se sablja, joka, beži pred samim sabo. In se sprašuje, kaj v današnjem svetu sploh počne. Kdo je? Ampak kot pravi eden izmed likov v predstavi Potovanje v Rim: »Ne bodite prestrogi, saj veste, da je človeku zmerom najtežje prepoznati prav samega sebe ...« Pa vendar bomo z našim potovanjem dosegli prav to! Moram priznati, da sem se po dolgem času iz mariborske Drame odpravila domov zadovoljna, da sem večer preživela v gledališču in ne v Koloseju.

Zakaj v Rim?

DEL MONTE: »Zdravo, mali! Kdaj prideta v Rim?«

GIULIO: »V Rim?«

DEL MONTE: »Da. Vsi vaju pričakujemo. Usedita se na prvi vlak in se pripeljita. Odhajam. Še enkrat ti govorim, Caravaggio, vsemu, prav vsemu se lahko izogneš, pred celim svetom zbežiš, a s seboj ostaneš večno.«

GIULIO: »V Rim? V Rim, je rekel?«

Dogajanje na odru poteka, kot da bi sanjali. Prehajamo v več sfer, dogodki se med seboj prepletajo preko asociacij in simbolov. Vse poti vodijo v Rim ... »Rim je mandala, središče,« pravi pisec drame Vili Ravnjak. »Iskanje centra oz. cilja, ki pa ga v resnici ni. Obstaja samo v človeku samemu. Tako se spuščamo vse globje v svojo podzavest. Dokler se ne soočimo sami s seboj. Kot Dante, ki pride do dna pekla podzemlja in se nato spusti na drugi strani ven.«

Ja, to dolgo potovanje do samga sebe, hm ... nevarno potovanje, če mene vprašate in marsikdo ni pripravljen videti ne slišati temne plati našega življenja.

Potovanje

Začetek predstave je nedolžen. Nekaj huliganov, ki iz palače kradejo sliko ...

Ko sem prvič obiskala Rim s starši, so nas tudi okradli medtem ko smo se čakirali v hotel. Avto smo parkirali kar se je dalo blizu hotela (le dve ali tri ulice oddaljeno parkirišče) in se najprej napotili proti recepciji. Ko pa smo se vrnil po naše kovčke, nas je čakal prazen prtljažnik. Očetu je šlo na jok (bolj zaradi uničenega avtomobila kot izgubljene prtljage), s sestro smo bili premajhni, da bi se sekirali, mami pa je nekaj tarnala o spodnjih hlačah in da ne ve, kako naj preživi cel teden z istim spodnjim perilom. Za tiste, ki si predstave niste ogledali: igralci so svoje spodnje hlače odvrgli še pred koncem prvega dela!

In v resnici bistvo potovanja ni v tem, kaj imamo s sabo, na sebi, pod sabo ... V drami Potovanje v Rim nam dostikrat sploh ni jasno, kje smo ali katero leto se piše. Režiser predstave Sebastjan Horvat nam spretno spodbija trdna tla pod nogami. »Spodnesite me!« pravi. Če želimo videti bistvo predstave, se moramo torej znebiti lastnih predsodkov in prepričanj. Porušiti moramo meje, ki se jih tako radi oklepamo, da bi bili bolj odprti za nove, drugačne ideje.

V drugem prizoru se tako najdemo v nebesih, kjer se angeli in amorčki učijo leteti. Pa poletimo skupaj z njimi...dvignimo se nad razum in si pridobimo širši spekter nad vsem!

O predstavi

Prostor ne obstaja, čas ne obstaja! Edina rdeča nit predstave so slike ... žive mojstrovine slavnega italijanskega baročnega slikarja Michelangela Merisija da Caravaggia, ki pričajo o njegovem življenju in o zgodbah ljudi, ki jih je naslikal.

Lena in Tomassoni sta Caravaggiova najljubša modela. Na svojih slikah ju upodablja kot božanstvi. Kot svetnika. Lena je mlada lepotica, ki ji je Caravaggio vzel nedolžnost. Trinajstletno jo je našel na cesti, jo vzel za model in ji dobrosrčno odstopil polovico postelje, dokler je ni predal v »uk« gospodični Phyllis. Vendar pa si nad njo še vedno lasti določene seksualne podprave. Tomassoni je Caravaggiev prijatelj. Zaupa mu, čeprav sluti, da Caravaggio do njega čuti malce več. Oba uživata v spogledovanju, dokler Tomassoni ne spozna Lene, v katero se takoj zaljubi. In mlad par kmalu postane neločljiv, Caravaggio pa vse bolj ljubosumen. Ujamejo se v ljubezenski trikotnik, ki pa zunaj slikarskega ateljeja ne more obstati. Lena in Tomassoni sta še vedno naklonjena Caravaggiu. Samo da ga imata rada zgolj kot očeta, kot prijatelja. Sama sebi sta si v ljubezni in strasti povsem dovolj. Tako se Caravaggio vse bolj počuti kot tretje kolo. Kot odrinjen opazovalec. Kaj naj naredi, ko ugotovi, da je izpadel? Naj se umakne in svobodno pusti svoja ljubljenca na miru? Ali pa tudi ne. »Če sam nisem srečen, potem naj se tudi vsi ostali nehajo smejati!« Tako Caravaggio opomni Leno, naj ne pozabi na svoje delo. Stranke čakajo nepotešene in prvi v vrsti stoji Contarelli, star ter sluzast kardinal. Tomassonija pa spozna z gospo, ki se ji mož ne posveča dovolj in trpi s seksualno zafustriranostjo: »oh daj Tomassoni, privošči si! Ne skrbi, Leni tudi ni dolgčas, saj je prostitutka!« Zanimivo, kako lahko nekdo tretji uniči še tako dobre zveze in odnose. Lena zanosi z kardinalom Contarellijem. Zmeša se ji in pristane v norišnici. Ko Tomassoni to izve, izzove Caravaggia na dvoboj, v katerem ga Caravaggio ubije. In slednji ostane sam. Da bi se izognil krivdi, naslika Davida z Golgotovo glavo, motiv iz biblije. Le da David v roki drži obglavljenega Caravaggia.

Obglavljanju pa ni konca. Naslednja slika - Judita, ki obglavlja Holoferna - nas popelje po življenski poti novih ljubimcev. Phyllis je Caravaggiova prijateljica, ki živi dvojno življenje. Skrivoma se ukvarja z vohunstvom in prostitucijo, navzven pa je uglajena

ljubica bogatega generala Holoferna. Sprva je z njim le zaradi denarja, on pa z njo za voljo seksa. Motiv seksa predstavlja orožje spletk. Pa naj bojo čustvene, ekonomske ali politične. Leni in Tomassoniju so prostitucija in afere uničile življenje. Phyllis kot zvodnica očitno ni zaslužila dovolj, zato je ujela Holoferna. Le-temu pa je seks predstavljal uteho, beg iz naporenega življenja sredi druge svetovne vojne. Vendar pa se Phyllis in Holofern resnično navežeta drug na drugega. Phyllis je edina, ki ji Holofern pusti blizu. Drugače kot pomemben vojni general živi v večnem strahu pred sovražniki. Zato ni čudno, ko njegovi nasprotniki zavohajo rešitev prav v Phyllis. Prisilijo jo, da izvrši atentat. Da ubije svojo ljubezen.

Z igralci potujemo od Neaplja do Rima, počivamo na poti v Egipt, najdemo se v 16. stoletju, že naslednji prizor pa smo priča letalskemu bombnemu napadu. Predvsem so me navdušili odlični zvočni efekti, ki so jih ustvarjali kar sproti na odru. Zanimivi so bili tudi televizijski ekrani, ki so nam sprva zavrteli popularno soup opero Saloma, le ta se je prelevila v resničnostni show, ki je dogajanje spretno postavil nazaj na oder. In pa partija tenisa (niti ena žogica ni priletela v občinstvo. Naše glave so ostale cele).

Predstava nas vrti med najrazličnejšimi motivi, ki so še kako aktualni tudi danes: prostitucija, pedofilija, bulimija, spletke, seks in svet, ki mu vladajo generali in politiki. Vmes pa se vmeša še cerkev, ki slabe vesti sploh ne pozna. Motiv cerkve predstavlja avtoriteto, zadnjo besedo. Skupaj z državno oblastjo je na koncu zmagovalka. Kardinalu Contarelliju naročijo naj utopi nosečo Leno v reki Tiberi in si tako opere ime. Phyllis proglasijo za odrešiteljico naroda, ki se je znebila vojnega tirana. Kakšen konec kajne! Absurden ali realen? Kot, da bi res živeli v reality showu. Kjer ne vemo, kdo kroji našo usodo. Mi sami ali scenaristi?

»In kje je tu Bog?« se vprašajo na odru. »Mislim, da je šel na počitnice.«

Vendar pa predstava ne blati vere. Sredi Rima leži Vatikan, center centra. In morda je prav, da se tukaj ustavimo za trenutek. Kljub temu, da se različna verstva sveta med seboj bojujejo že stoletja in tisočletja, imajo vsa skupno točko. Najbolj so proti ateistom. Če človek ne veruje v boga, kakršnega koli že, koga se potem boji? Potem je neustavljiv. Nima nikakršnih pomislekov, nima mej. Lahko naredi karkoli se mu zaljubi in

za svoja dejanja ne odgovarja. Ostane nekaznovan.

Tu pa nam Potovanje v Rim mojstrsko zada zadnji udarec, ki pusti močan vtis. Krivda! V končnem prizoru Caravaggija slaba vest razžre pri živem telesu. (Ta del je bil odigran naravnost grozljivo, tragično. Ženska v sosednjem sedežu si je z roko pokrivala oči.) Caravaggio vleče svojo posteljo v Rim. (Zakaj postelja? Recimo, da zato ker sanja in potovanje tako ni potovanje, ampak soočenje samim s sabo). In na poti se mu pridružijo vsi njegovi prijatelji. Utopljenjena Lena, zaboden Tomassoni, mrtev Holofern, Phyllis ... vsi, ki jih je kadarkoli poznal in naslikal. Stlačijo se na posteljo in mu otežujejo pot. Naslajajo se nad njegovo bolečino, ga lažno spodbujajo, da ni več daleč in se hinavsko smeji za njegovim hrbtom. Podajajo si ga, vlečejo ter bičajo. In Caravaggio vztraja, dokler ga teža bremena ne pokoplje pod seboj.

Vsemu, prav vsemu se lahko izogneš, pred celim svetom zbežiš, a s seboj ostaneš večno. Kruta kazen ... Dobrodošli v Rim!

Literarni večer v Pragi

V sredo, 10. februarja 2010, je v prostorih rezidence veleposlanika RS v Češki republiki mag. Franca Buta potekal dvojezični literarni večer z naslovom *Kadar ljubimo*.

Literarni večer smo pod mentorstvom, prof. dr. Alenke Jensterle-Doležal pripravile slovenske in češke študentke slovenistike s Filozofske fakultete Karlove Univerze v Pragi (Jana Žorž, Brigita Bec, Dominika Ilias). Pri branju in interpretaciji pesmi smo k sodelovanju povabile še študentko pedagogike, ki je v Pragi na ERASMUS izmenjavi in se s poezijo ukvarja ljubiteljsko (Andreja Črešnik) ter češkega študenta češčine na Karlovi Univerzi v Pragi (Martina Veselka). Program je v slovenščini in češčini povezovala mag. Hana Mžourkova, ki na Oddelku za slovanske in vzhodnoevropske študije na Filozofski fakulteti v Pragi, pri prof. dr. Alenke Jensterle-Doležal piše doktorsko nalogo, glasbeni program pa je s tremi skladbami Frédérিকা Chopina mojstrsko izvedla odlična in tudi v tujini priznana češka pianistka Jitka Fowler Franková.

Ker je bil celotni večer posvečen spominu na največjega slovenskega pesnika, Franceta Prešerna, je temu primerno glavna tema branih pesmi bila ljubezenska. Ljubezen je namreč tisto gonilo sveta, brez katerega le-ta ne bi mogel obstajati, prav tako pa svet ne bi mogel obstajati brez poezije, ki bogati dušo. V prijetnem vzdušju sta se zvrstili Prešernova pesem *Zvezdogledam* in pesem *Neže Maurer Kadar ljubimo*, po kateri je večer dobil tudi naslov. Z namenom predstaviti pravkar izdano in iz slovenščine v češčino prevedeno pesniško zbirko *Veronikin prt Josipa Ostija*, ki ni Slovenec, je pa, kot je dejala mag. Hana Mžourkova, postal Slovenec po pesnjenju, sta bili najprej v slovenščini in nato še v češčini prebrani pesmi *Drživa se za roke od takrat*, ko sva se spoznala (*Držime se za ruce od te doby co jsme se poznali*). Ljubezenska je tudi *Najini zajtrki* od pesnika Borisa A Novaka ter *Breg Tomaža Šalamuna*. Slednja je bila prav tako prebrana v slovenščini in v češčini (*Břeh*), saj je bil namen literarnega večera med drugim tudi predstaviti slovensko poezijo češko govorečemu občinstvu ter predstaviti prevode slovenskih pesmi slovenskim poslušalcem.

Literarni večer se je končal, kot se je začel, in sicer s pesmijo Franceta Prešerna, *Glosa*. Tematika le-te ni ljubezenska, saj se v ospredje postavlja problem pesnika in pesništva, pa vendar je pesem primerna za tak dogodek, saj se izteče v pozitivnem prepričanju in v veri, da pesništvo in pesnjenje ne bo izumrlo:

*»Vender peti on ne jenja;
grab'te dnarje vkup gotove,
kupovájte si gradove,
v njih živite brez trpljénja!
Koder se nebo razpenja,
grad je pevca brez vratarja,
v njem zlatnina čista zarja,
srebrnina rosa trave,
s tem posestvam brez težave
on živi, umrje brez dnarja.» (Prešeren 1847: 108)*

SPOZNAVNI VEČER SLOVENISTOV 2009

Dne 5. 11. 2009 je v Jazz klubu Satchmo potekal že tretji tradicionalni spoznavni večer slovenistov. Po dveh uspešnih uprizoritvah zdajšnjega 3. letnika se je tega lotil 2. letnik.

Izbira samega kraja dogajanja je bila presenetljiva. Rock skupina je poskrbela za prijetno vzdušje, prav tako pijača dobrodošlice. Še sam predstojnik oddelka je bil videti zadovoljen. Ustaviti se moram predvsem pri programu. Ta je bil namenjen brucom in njihovem sprejetju v "slovenistični ceh". Žal jih je prišla le peščica, toliko, da so naši organizatorji lahko izpeljali program. Sicer so si v začetnem obupu že želeli pomagati iz zagate s 4. letnikom.

O samem programu, žal, ne morem kaj dosti povedati, saj prisotni zaradi prevelikega prostora in neorganiziranosti dogodka nismo kaj dosti videli kaj šele slišali. Prvi letnik se je meril z drugim letnikom, natančneje z najpametnejšimi in najlepšimi predstavnicami letnika, kot je rad ponavljal voditelj večera, Sebastijan Pređak. Predstavnice 2. letnika so se resnično izkazale za pametnejše, predvsem v hitrem branju odgovorov. Po končanih igrah je sledila prisega:

Danes, ko postajam slovenist/ka,
dajem častno slovenistično besedo,
da bom pridno študiral in se zraven zabaval,
da bom spoštoval dekana, predstojnika in druge profesorje ter asistente,
da bom hodil vsaj na vaje, po možnosti tudi na predavanja,
da bom pisal seminarske naloge dan pred predstavitvijo
in da se bom učil vsaj dva dni pred izpitom,
da bom vsaj enkrat šel iz zabave direktno na predavanja,
da bom dobil vsaj eno desetko

in da bom vsaj enkrat konkretno pognil na izpitu,
da se ne bom preveč norčeval s študentov PEF in FNM,
da bom vsako leto pridno romal iz Litije do Čateža
in se vsakega 8. februarja poklonil našemu največjemu pesniku,
da bom imel v svoji zbirki vsaj slovnico in pravopis
in da bom mesečni naročnik SR ter JiS,
da bom ljubil in spoštoval svojo stroko,
da ji bom zvest in predan do smrti,
poln radosti in sreče.

Za drugo leto priporočam izbiro manjšega prostora. Če že nismo dobili kvalitetnega programa, kot se za sloveniste spodobi, smo pa dobili vsaj slovenistično himno:

SLOVENISTIKA

Od Unuka pa do Štuheca,
vse od Mire pa do Jesenška.

Se razteza SLOVENISTIKA!

Kabinet ob kabinetu,
kot da smo na drugem svetu,
SLOVENISTIKA, SLOVENISTIKA!

Kos, Pogačnik, Kmecl, Zadavec,

Toporišič ali Škrabec.

Vse po vrsti mi obvladamo.

Konzonanti in fonemi,

če želite še morfemi,

SLOVENISTIKA, SLOVENISTIKA!

Ko izpitni čas prikrade se,
v naših glavah vse od znanja vre.

V indeksih desetk vse polno je!

Samo eni in edini

mariborski slovenisti,

SLOVENISTIKA, SLOVENISTIKA!

MAKEDONSKI VEČER

V sredo, 26. 5. 2010, smo Republiko Makedonijo in kulturo, ki nam jo razdaja ta prelepa država, spoznali tudi na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Lektorat makedonščine pod vodstvom lektorja Gjoka Nikolovskega je drugo leto zapored v mesecu maju priredil tradicionalni Makedonski večer.

Na samem začetku se je odvrtel spot, ki je publiki predstavil čare Makedonije. Kot gostje so nas počastili dekan fakultete red. prof. dr. Marko Jesenšek, red. prof. dr. Miran Štuhec, akademkinja dr. Zinka Zorko, ambasador Republike Makedonije v Sloveniji eksc. g. Samoil Filipovski, namestnik Blagojče Krstanoski in nekateri izmed profesorjev Filozofske fakultete UNI MB. Po pozdravnih govorih so makedonske pesmi deklamirali študentje makedonskega lektorata, nato se je predstavilo makedonsko društvo Kalina iz Ljubljane s plesnimi točkami. Dramske uprizoritve sta predstavili študentki iz ljubljanske fakultete pod vodstvom Namite Subiotto in dijaki II. gimnazije Maribor, za glasbeni pridih pa je poskrbela študentka iz Češke, Kristyna Dufkova, ki je v Mariboru na mednarodni izmenjavi, saj je ob spremljavi pianistke Katje Bezenšek zapela narodni pesmi Republike Makedonije.

Po uspešnih nastopih so se gostje in nastopajoči okrepčali s prigrizki ter tako izmenjali besede o večeru. Sodeč po besedah, ki smo jih slišali, je izmenjava kultur bila uspešno izvedena.

Glede na zaključek lektorata trenutnih študentov naslednje leto »računamo« na nov pridih študentov, ki bodo izbrali lektorat Makedonščine.